

بسم الله الرحمن الرحيم

موضوع :

نتایج نظریه " نیاز مستمر به انسان کامل " در قلمرو خانواده در اندیشه

آیت الله علی صفائی حائری

استاد راهنما :

دکتر مهري قاسمی

پژوهشگران:

زهرا صادقی - مرضیه جراحیان - طیبه رضائی - مریم خدام

نام گروه : گروه اول مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) اراک

زمستان 1399

نتایج نظریه " نیاز مستمر به انسان کامل " در قلمرو خانواده در اندیشه

آیت الله علی صفائی حائری

چکیده

پرداختن به موضوع انسان کامل از آن جهت مهم تلقی می شود، که هدف از خلقت انسان را بیان می کند. اصطلاح انسان کامل برای اولین بار توسط محی الدین ابن عربی بکار رفته است . انسان کامل در عرفان اسلامی انسانی است که جامع اسماء و صفات خداوند است و روح و جان او چنان صیقل یافته که وجه خداوند را به تمام و کمال منعکس ساخته است. از آنجا که انسان کامل در تمامی استعداد های انسانی خود به تکامل رسیده است بهترین الگو برای دیگر انسان هاست که در تمامی عرصه های زندگی بشری می تواند مورد تاسی قرار گیرد. با توجه به اینکه علی صفائی حائری در این زمینه اندیشه هایی نو دارد این پژوهش با روش مطالعه کتابخانه ای و با رویکرد توصیفی تحلیلیگردآوری شده است ؛ پس از مفهوم شناسی و تعریف انسان کامل و نیاز مستمر انسان به الگو؛ در این پژوهش سعی شده است که چگونگی الگو پذیری از انسان کامل در قلمرو خانواده از منظر محقق فقید آیت الله علی صفائی حائری تبیین گردید.

کلیدواژه: انسان کامل ، خانواده،علی صفائی

مقدمه

خانواده به عنوان مهمترین کانون بشری همواره ذهن متفکران و اندیشمندان جهان را به خود معطوف داشته است. از آنجا که خانواده عنصر اساسی در پیشرفت افراد یک جامعه می باشد لذا سعادت و موفقیت یک جامعه بستگی به سلامت و سعادت خانواده های آن جامعه دارد. خانواده از منظر اسلام نیز جایگاه ویژه ای دارد و بعنوان اصلی ترین نهاد شکل گیری شخصیت انسانها شمرده شده است .

حال باید دید اسلام برای رشد و ارتقای معنوی خانواده چه تدابیری اندیشیده است . یکی از روشهایی که در اسلام برای هدایت بشر به کار گرفته شده است معرفی الگوها و سرمشق های مطلوب است. این الگوها دارای درجات مختلف می باشند اما برترین الگو در اسلام "انسان کامل" است. انسان کامل انسانی است که متخلق به اخلاق الهی، واسطه میان حق و خلق و مظهر اتم اسمای حسنای الهی است. چنین انسانی چون آشنا به تمام زوایای وجودی انسان و آفات روحی او و راههای شفای آن است میتواند برترین الگو در تمام ابعاد زندگی انسان باشد که روابط خانوادگی نیز از این امر مستثنی نمی باشد.

این مساله همواره در نظر و دیدگاه دانشمندان اسلامی دارای اهمیت خاصی بوده و باعث طرح نظریات گوناگونی شده است. از جمله این اندیشمندان در عصر حاضر مرحوم استاد علی صفایی حائری است که در آثارشان به این مساله پرداخته اند .

لذا این نوشتار تلاش می کند تا به روش نقلی - وحیانی و تاریخی؛ به شیوه توصیفی - تحلیلی و از طریق منابع کتابخانه ای چگونگی نیاز خانواده به انسان کامل را با توجه به اندیشه های محقق فقید مرحوم علی صفایی حائری بررسی نماید.

و در صدد پاسخگویی به این سوالات است که چرا انسان نیازمند الگو است ؟ و انسان در عصر حاضر در زندگی خانوادگی با چه مسائلی مواجه می شود که در پی آن نیاز به بهره گیری از الگوی انسان کامل دارد؟

شناخت انسان کامل از ضروری ترین حقایق علمی، اخلاقی، تربیتی و اعتقادی است؛ زیرا تعلیم و تربیت در هر مکتبی بر اساس شناخت انسان کامل در آن مکتب امکان پذیر است، تا با شناخت چنین انسانی به روش و منش او تأسی نموده و بر اساس سیره او حرکت کند. و این تاسی از قلمرو خانواده آغاز می شود.

بنابراین باتوجه به اهمیت نظام خانواده در اسلام و ضرورت رشد و تعالی خانواده ، بررسی نیاز به بهره گیری از انسان کامل برای دستیابی به خانواده متعالی ، ضروری به نظر می رسد.

۱. مفهوم شناسی واژگان

۱،۱ انسان کامل

انسان کامل را، که از او با القابی چون «کون جامع»، «قطب عالم»، «خلیفه»، «امام»، «اکسیر اعظم»، «دانا»، «مهدی»، «پیشوا»، «هادی» و ... تعبیر می‌شود.^۱

(اصطلاح عرفانی) قیصری گوید: جمیع مراتب الهی و کونی از عقول و نفوس کلی و جزئی و مراتب طبیعت تا آخر تنزلات وجود مرتبه انسان کامل است و از این جهت انسان خلیفت خداست که کتاب جامع کتب الهی و کونی است.^۲

اصطلاح انسان کامل در قرآن صریحا به کار نرفته است ولی معنا و مفهوم آن را در برخی از واژه‌های قرآنی پیگیری کرده‌اند. در برخی از تفاسیر واژه‌هایی مانند خلیفه الله، امام، مطهر، مهدی، صدیق، صالح، مقرب، مصطفی، رسول، نبی، صاحبان نفس مطمئنه، مجتبی و ... را مرتبط با موضوع انسان کامل دانسته‌اند و تمام آیاتی را که به فضایل و کمالات انسانی اشاره دارد به انسان کامل مرتبط می‌دانند و معتقدند چون انسان کامل خود، قرآن ناطق است می‌توان همه قرآن را وجود کتبی او دانست.^۳

2-1 خانواده

کوچک‌ترین واحد اجتماعی که شامل پدر، مادر، و فرزندان آنها است.^۴

1. عزیز الدین بن محمد، نسفی الانسان الكامل، ص ۷۵

2. جعفر، سبحانی، فرهنگ و معارف اسلامی، ص 317

3. قیصری، شرح فصوص الحکم، ص ۳۶۲

4. حسن، عمید، فرهنگ عمید، ص 805

نتیجه

انسان برای رسیدن به کمال نهایی خویش نیازمند به تعلیم و تربیت است . و همچنین نیاز به راهنمایی دارد که راهپیمایی در مسیر کمال و تعبد را به او آموزش دهد . این مربی و آموزگار باید در تمام ابعاد فردی و اجتماعی الگوی مناسبی برای انسان باشد .

مکتب تربیتی اسلام با احاطه بر نیاز انسان به الگو و سرمشق، الگوهای برتر و متعالی را در اختیار او گذاشته است. به گفته علی صفایی وجود انسانهای متعالی ، علامت حرکت انسان است، اینکه ما هم می توانیم همان مراحل متعالی را طی کنیم.

این الگو در مکتب تربیتی اسلام " انسان کامل " نامیده شده است . انسان کامل، انسانی است که در تمام ابعاد روحی ، به تکامل و تعالی رسیده باشد تا بتواند هادی و راهنمای دیگر انسانها باشد.

انسان معاصر باوجود پیشرفتهای فراوان در عرصه های مختلف تکنولوژی ، گرفتار بحرانهای عدیده روحی- روانی و سردرگمی های معرفتی است .

این مشکلات اخلاقی و روحی ، به خوبی نمایانگر این است که انسان معاصر برای رهایی از این ورطه ها نیازمند مربی و الگوی متعالی است.

آنگاه که انسان از الگوی مناسبی بهره مند گردد ، می تواند در زندگی خانوادگی خود نیز موفق باشد. زیرا انسان کامل یک الگوی تمام عیار برای زندگی فردی و خانوادگی انسانهاست.

برای تشکیل خانواده ای کارآمد ، همانندسازی با انسانهایی که تعالیم دینی به طور کامل در آنها تجلی یافته است، امری لازم و ضروری است .

از جمله مولفه های انسان کامل در زندگی خانوادگی که می توان به آنها اشاره نمود ، احترام متقابل و رفق و مدارا با اعضای خانواده است .

اگر این دو ویژگی در زندگی خانوادگی رعایت گردد، باعث ایجاد آرامش و سکینه در محیط خانواده خواهدبود که ثمره آن پرورش فرزندی سالم و صالح است .

فهرست منابع

• قرآن کریم

1- محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج 71، نشر دارالکتب الاسلامیه . 1396

2- تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد ، غرر الحکم و درر الکلم، مصحح: رجائی، سید مهدی، قم، انتشارات : دار
الکتاب الإسلامی، 1410 ق

3- حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، مترجم: صادق حسن زاده، نشر آل علی (ع)، 1392

4- خمینی، سید روح الله، شرح دعاء السحر، تحقیق سیداحمد فهری، تهران، 1362

5- خسروپناه، عبدالحسینی، انسان شناسی اسلامی، قم: نشر معارف، 1392

6- دلشاد تهرانی ، مصطفی ، سیره نبوی ، ج 4. نشر: دریا ، تهران، 1383

7- دهخدا، علی اکبر، فرهنگ لغت دهخدا، بی جا، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، جلد 10، چاپ سوم،
1377 هـ؛

8- سجادی، جعفر، فرهنگ معارف اسلامی ، تهران، چاپ: سوم، 1373

9- صفائی. علی، مسئولیت و سازندگی، نشر: لیلہ القدر ، 1385

10-.....غدير، قم ، نشر لیلہ القدر ، 1385

11-.....حرکت، قم ، نشر لیلہ القدر ، 1386

12-.....روابط متكامل زن و مرد، قم ، نشر لیلہ القدر، 1381

13- طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن ، نشر دارالکتب الاسلامیه ، تهران ، سال
1372

14-.....معنویت تشیع ، قم ، نشر تشیع. 1385

15- طبرسی، رضی الدین حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم ، نشر: مومنین، 1387

16- علی نوری، علیرضا، نبوت عامه، نشر: سپاه پاسداران اداره آموزش های عقیدتی سیاسی، تهران، 1375

17- قیصری، محمد داود، شرح فصوص الحکم، نشر: شرکت انتشارات علمی فرهنگی، 1386

18- قرائتی، محسن، گناه شناسی، گردآورنده: محمدی اشتهاردی، محمد. نشر: مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن، تهران، 1386

19- محمد بن یعقوب کلینی، کافی، مصحح: علی غفاری، نشر: دارالاضواء، 1405

20- منگنه چی، حجت، عصمت امام از دیدگاه عقل و نقل، نشر: مشعر، تهران، 1391

21- مطهری، مرتضی، انسان کامل، نشر: صدرا، بی تا.

22- محمدی ری شهری، محمد. انسان شناسی از منظر قرآن و حدیث، مترجم: حمید رضا شیخی، رسول افقی، نشر: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، قم 1387

23- مصباح یزدی، محمد تقی، آموزش فلسفه، ج 1، موسسه آموزشی امام خمینی، 1389

24- نسفی، عزیز الدین ابن محمد، الانسان الكامل، مترجم سیدضیاء دهشیری، نشر طهوری، 1386

مقالات

1- نشر مشعر، مجموعه مقالات هم اندیشی زیارت، ج 2، قم، 1387

2- صفورایی، محمدمهدی، نقش اعتقادات بینش ها و باورهای دینی، نشریه معرفت، سال بیستم شماره ۱۶۳، تیر

3- محمدی، محمد تقی، سالاری فر، محمد رضا، نگاهی روانشناختی به انسان کامل از دیدگاه قرآن، نشریه مطالعات اسلام و روان شناسی، شماره نهم. پاییز و زمستان ۱۳۹۰

4-حسن زاده صالح، بحران در مبانی تعلیم و تربیت غربی و راه گریز از آن ، فصلنامه خط اول،

سال دوم ، شماره 6/ پاییز، 1387

سایت ها

1-سایت پرسمان . تیرماه 1398

2-سایت ليله القدر